

Знати, щоб зберегти (замість передмови)

Шидловський Павло, Дяченко Анастасія

Шановні друзі та колеги!

Наразі ви тримаєте в руках новий випуск щорічного альманаху *VITA ANTIQUA*, що видається колективом Кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка спільно з Центром палеоетнологічних досліджень. Цьогорічний випуск співпав з декількома знаковими датами – 190-річчя з дня відкриття Київського університету Св. Володимира та 80-річчя Кафедри археології та музеєзнавства.

Окрім того, 10 років тому російська федерація розпочала кровопролитну війну проти України й жорстко окупувала частину наших територій, порушивши всі норми міжнародного права. Довівши, що суверенітет інших держав та права людини для них нічого не означають. Життя у стані війни, безумовно вносить свої корективи у науковий та освітній процеси, не кажучи про особисте життя кожного з нас. Так, ми перебуваємо у стані постійного стресу, розуміючи, що події на фронті безпосередньо впливають на процеси в громадянському суспільстві, науковій діяльності, освіті й загалом в тилу.

Бути освітянином та науковцем під час війни – це:

- проводити наукову конференцію присвячену руйнації культурної спадщини під час масового ракетного обстрілу Києва;
- не припиняти передавати свої знання новому поколінню громадян під час лекцій, поки твої друзі та колеги віддають свої життя та здоров'я;
- проводити експедиції, попри те, що частина вітчизняних археологів перебуває у війську;
- підтримувати студентів у зіткненні з викликами війни;
- викладаючи антропологію, продовжувати вірити у перемогу людяності, попри факти деградації та дегуманізації.

Попри все, за ці десять років, ми стали більш згуртованими та емпатичними до друзів, колег, студентів.

Для археологічної, музеєзнавчої та пам'яткознавчої спільноти цей період став часом складних випробувань. Наукові інтереси кожного окремого дослідника відтіснились спільним занепокоєнням про стан об'єктів культурної спадщини та питаннями порятунку пам'яток в умовах

повномасштабної війни. Громадські та наукові ініціативи зі збереження пам'яток та моніторингу впливу воєнних дій на культурну спадщину перетворились на ряд проєктів та організацій, які можуть залучити значні ресурси для документування злочинів проти культурної та природної спадщини. Масштаби грабунку та нищення об'єктів культури викликають шок, тому сучасний стан справ вимагає раціонального усвідомлення необхідності дій в галузі збереження нашого надбання. Збереження історико-культурної спадщини визнано в якості пріоритетних тематичних напрямів і науково-технічних розробок (Постанова Кабінету Міністрів України від 9 травня 2023 р. № 463).

Саме тому останнім часом значна увага приділяється методології археологічних досліджень в галузі фіксації археологічних джерел – від застосування космічних технологій до традиційних способів запису археологічної інформації та методів культурної атрибуції матеріалів. Українська археологія та музеєзнавство досить швидко стали відкритими до сучасних світових тенденцій та технологій у сфері збереження та обробки культурної та науково значущої інформації. Сучасні цифрові технології в галузі дистанційних методів аналізу об'єктів та предметів стали активно впроваджуватись в археологічні та музейні субдисципліни. Навряд це можна назвати гонитвою за простими рішеннями та яскравою візуалізацією. В умовах, коли є безпосередній ризик моментальної втрати колекцій або цілих археологічних пам'яток, можливість запису релевантної інформації у цифровому форматі може стати одним з потужних засобів збереження культурних надбань та поширення інформації про них у світі.

Відповідно до викликів, що постають перед нашою спільнотою в цей складний час в стінах КНУ ім. Тараса Шевченка в жовтні 2023 року, було створено наукову школу «Об'єкти культурної спадщини: виявлення, дослідження, збереження». Ініціатором створення школи

виступив колектив фахівців, що об'єднує спеціалістів Кафедри археології та музеєзнавства історичного факультету, Археологічного музею КНУ ім. Тараса Шевченка, Міжкафедральної лабораторії археології та етнографії, Центру палеоетнологічних досліджень, які тривалий час працюють у напрямі досліджень, пов'язаних з виявленням, вивченням та збереженням об'єктів культурної спадщини України.

З урахуванням основних напрямів розвитку Університету, наукова школа «Об'єкти культурної спадщини: виявлення, дослідження, збереження»:

- здійснює власні дослідження та впроваджує інновації в галузі виявлення, вивчення та захисту об'єктів культурної спадщини;
- застосовує результати власних дослідницьких та пам'яткоохоронних розробок в освітньому процесі;
- співпрацює з міжнародними партнерами у розв'язанні наукових питань, пов'язаних з дослідженням та захистом культурного надбання;
- впроваджує інформатизацію у науковий процес шляхом створення баз даних, застосування дистанційних та неінвазивних методів дослідження пам'яток, оцифрування культурних цінностей;
- формує уявлення про культурну спадщину в якості універсальної суспільної цінності;
- популяризує пам'яткоохоронну діяльність та інформує громадськість про особливості та проблеми збереження культурного надбання в Україні та за кордоном.

Наукова школа забезпечує обізнаність щодо нових наукових фактів і теорій, презентує власні наукові досягнення та залучає до наукової діяльності студентів, магістрантів, аспірантів через публікації в наукових журналах, у щорічнику *VITA ANTIQUA*, організацію наукових конференцій, семінарів та круглих столів.

Представники наукової школи виступають експертами та ініціаторами щодо прийняття нових нормативних актів, удосконалення чинних положень через участь в таких організаціях та експертних радах як: ICOM-Україна, Європейська асоціація археологів, ВГО «Спілка археологів України», ДП «Охоронна археологічна служба України», Експертна комісія з питань обліку об'єктів культурної спадщини при МКІП України, Кваліфікаційна Рада з питань видачі документів на проведення археологічних досліджень тощо. Наукова діяльність школи здійснюється у тісній співпраці з Інститутом археології НАН України, Інститутом культурної спадщини МКІП України, Національним музеєм історії України, іншими вітчизняними та закордонними науковими інститутами та провідними університетами.

Серед основних напрямків розвитку наукової школи на наступні п'ять років, з урахуванням її засновників та партнерів, визначені наступні:

- Продовження пам'яткоохоронної діяльності. Виявлення та постановка об'єктів культурної спадщини на державний облік. Фіксація втрат об'єктів або їхніх частин внаслідок масштабної агресії РФ;
- Здійснення наукових досліджень. Вивчення комплексів пам'яток та окремих об'єктів. Проведення археологічних розвідок та стаціонарних розкопок виявлених археологічних об'єктів;
- Систематизація та диджиталізація музейних колекцій. Проведення наукових описів та систематизації колекцій музейних предметів у наукових фондах Археологічного музею Київського національного університету імені Тараса Шевченка; оцифрування унікальних знахідок та створення електронних каталогів колекцій, надання музеєзнавчих консультацій іншим музеям в системі Університету та поза ним.
- Зміцнення партнерства. Тісна співпраця з Інститутом археології НАН України та Українським державним інститутом

культурної спадщини МКІП України, Національним музеєм історії України, іншими науковими установами сприяє обміну досвідом, ресурсами та доступу до унікальних колекцій та об'єктів спадщини. Розширення співпраці з міжнародними організаціями, закордонними науковими інститутами, провідними університетами через проведення спільних наукових досліджень та публікаційної діяльності.

Використання новітніх технологій. У співпраці з партнерами, школа впроваджуватиме сучасні технології у дослідження та збереження культурної спадщини. Це охоплюватиме використання цифрових технологій, віртуальної реальності, дистанційних та неінвазивних методів фіксації та аналізу об'єктів культурної спадщини та інших інновацій.

Залучення молодих дослідників. Школа, спільно з партнерами, створюватиме умови для молодих науковців, зокрема через пошук та надання грантів, стипендій та можливостей для публікацій. Це сприятиме формуванню нового покоління висококваліфікованих фахівців.

Публікації та дисемінація результатів. Публікація результатів досліджень в наукових журналах, проведення наукових міжнародних конференцій, проведення популяризаційних заходів для широкої громадськості. Це сприяє поширенню знань та підвищенню свідомості про важливість збереження культурної спадщини.

Активна участь в громадському житті. Школа та її партнери мають брати активну участь в громадському житті та впливати на прийняття рішень у сфері збереження культурної спадщини, включаючи консультації з урядовими органами та активну участь у громадських ініціативах. Підвищення іміджу школи, Університету та партнерських організацій як лідерів у галузі збереження культурної спадщини через співпрацю з медіа та популяризаційну активність.

Враховуючи означені напрямки діяльності наукової школи на 2024-2029 роки, поточну збірку наукових праць присвячено *методам фіксації та моніторингу археологічних об'єктів*. Досить важливим, на нашу думку, є те, що значна частина авторів альманаху є студентами та молодими науковцями, які тільки починають свій шлях у науці.

Відкриває цю збірку стаття **Аліни Мороко** «Нормативно-правовий аспект охорони археологічної спадщини в сучасній Україні: загальний огляд та можливості для покращення», в якій авторка розглядає юридичні аспекти охорони археологічної спадщини, аналізує проблеми, пов'язані з державною реєстрацією пам'яток археології та наводить можливі шляхи покращення у сфері пам'яткоохоронного законодавства. Одним з важливих висновків, до яких авторка доходить, базуючись на міжнародних законодавчих актах є необхідність переходу від охорони окремих пам'яток до забезпечення збереження культурних ландшафтів, в яких археологічні об'єкти виступали б органічною складовою (Мороко 2024).

Продовжує тему збереження культурної спадщини в сучасній Україні робота «Спеціальний статус об'єктів культурної спадщини під час збройних конфліктів: порівняльний аналіз досвіду Дубровника та Одеси» **Катерини Галушко** та **Марії Лобанової**. В статті подається аналіз діяльності міжнародних та державних організацій під час збройних конфліктів та післявоєнної відбудови, аналізується вплив на цю діяльність статусу всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в контексті Війни Хорватії за незалежність та російсько-української війни (Галушко, Лобанова 2024).

Постановка об'єктів на державний облік та проведення комплексу пам'яткоохоронних заходів неможливі без картографування та культурно-хронологічної атрибуції археологічних пам'яток. Цим проблемам присвячено окремий розділ альманаху «Просторова археологія»,

в якому розглядаються особливості географічного та топографічного розташування археологічних об'єктів, зокрема стоянок доби каменю. Питанням локалізації об'єктів кам'яної доби на теренах Одещини присвячена стаття **Ігоря Піструїла** та **Михайла Сизова** «Археологічні дослідження та проблема охорони пам'яток археології (на прикладі стоянок кам'яного віку Одеської області)» (Піструїл, Сизов 2024). В статті «Особливості просторової поведінки носіїв межирицької верхньопалеолітичної традиції» **Павла Шидловського** та **Михайла Гладких** на основі просторового аналізу об'єктів верхньопалеолітичної межирицької культури відтворюються певні поведінкові особливості епігравецьких мисливців Східної Європи (Шидловський, Гладких 2024). Завершує тематику просторової археології робота **Софії Руденко** «Поселення та городища зарубинецької культури Черкаської області», в якій розглянуто географію поширення, топографічні особливості, хронологію та класифікацію пам'яток середньодніпровського локального варіанту зарубинецької культури Черкащини (Руденко 2024).

Наступний розділ «Методи вивчення артефактів», присвячено дослідженням археологічних знахідок та колекцій. Відкриває розділ огляд **Сергія Рижова** та **Вікторії Тислюк** про можливість дослідження пігментів на кам'яних артефактах. Автори доводять висновок про необхідність застосування сучасних неінвазивних методів дослідження артефактів з метою найповнішого розкриття особливостей давніх технологій (Рижов, Тислюк 2024). У статті **Анастасії Гусак** «"Традиційний" археологічний малюнок: майбутній пережиток чи необхідність», авторка стверджує необхідність такого елемента фіксації археологічної інформації, як археологічний малюнок, вказуючи на пізнавальну, наукову та освітню функції графічної передачі археологічних предметів (Гусак 2024). Наступною йде стаття **Анастасії Дяченко** «Кераміка з поселення Андріївка: нові підходи до збереження археологічного матеріалу», в якій авторка

описує результати опрацювання колекції трипільських керамічних виробів з поселення Андріївка, включаючи оцифрування окремих посудин та глиняних статуеток для надання доступу до них широкому колу науковців, студентів та зацікавлених осіб (Дяченко 2024). На застосуванні сучасних методів оцифрування та візуалізації археологічних предметів наголошує стаття **Любові Єреденко** «Фотограмметрія. Практичне застосування в археології: наукові та громадські перспективи». В цій роботі репрезентовано досвід застосування 3D-сканування для збереження Китаївського археологічного комплексу у різні способи – через продукування метрично та візуально точних моделей, а також через використання таких матеріалів у роботі з популяризації пам'ятки (Єреденко 2024). Завершує тематичний розділ стаття **Аліси Соколовської** «Штучний Інтелект та перспективи його використання для дослідження наскельного живопису доби верхнього палеоліту», в якій авторка розмірковує над можливостями сучасних технологій у сфері інтерпретації первісної культури та застосування таких інструментів як ШІ для глибшого розуміння поведінкових та світоглядних аспектів життєдіяльності верхньопалеолітичних людей (Соколовська 2024).

Окремим розділом «Експериментальна археологія» подано статтю **Анастасії Дяченко** та **Тимура Тишечка** «Відтворення слов'янського побуту шляхом натурного моделювання». В цій роботі окреслюється місце експерименту та моделюванню у сучасній археології України та світу, досліджується історіографія проблеми та досвід колег-археологів з відтворення певних елементів життя та побуту в давні часи. На прикладі створення моделей опалювальних пристроїв, розкрито особливості просторової організації поселень, технологій та побуту у давньоруський час (Дяченко, Тишечко 2024).

Сподіваємось, що поточний альманах зацікавить як професіоналів у сфері археології та пам'яткознавства, так і широке коло читачів,

кому не байдужі питання збереження культурної та природної спадщини рідного краю!

Література

Галушко, К., Лобанова, М. 2024. Спеціальний статус об'єктів культурної спадщини під час збройних конфліктів: порівняльний аналіз досвіду Дубровника та Одеси. *VITA ANTIQUA* 15.

Гусак, А. 2024. «Традиційний» археологічний малюнок: майбутній пережиток чи необхідність. *VITA ANTIQUA* 15.

Дяченко, А. 2024. Кераміка з поселення Андріївка: нові підходи до збереження археологічного матеріалу. *VITA ANTIQUA* 15.

Дяченко, А., Тишечко, Т. 2024. Відтворення слов'янського побуту шляхом натурного моделювання. *VITA ANTIQUA* 15.

Єреденко, Л.І. 2024. Фотограмметрія. Практичне застосування в археології: наукові та громадські перспективи. *VITA ANTIQUA* 15.

Мороко, А.О. 2024. Нормативно-правовий аспект охорони археологічної спадщини в сучасній Україні: загальний огляд та можливості для покращення. *VITA ANTIQUA* 15.

Піструіл, І.В., Сизов, М.Г. 2024. Археологічні дослідження та проблема охорони пам'яток археології (на прикладі стоянок кам'яного віку Одеської області). *VITA ANTIQUA* 15.

Рижов, С.М., Тислюк, В.В. 2024. Когнітивні можливості дослідження пігментів на кам'яних артефактах. *VITA ANTIQUA* 15.

Руденко, С.В. 2024. Поселення та городища зарубинецької культури Черкаської області. *VITA ANTIQUA* 15.

Соколовська, А. 2024. Штучний Інтелект та перспективи його використання для дослідження наскельного живопису доби верхнього палеоліту. *VITA ANTIQUA* 15.

Шидловський, П.С., Гладких, М.І. 2024. Особливості просторової поведінки носіїв межирицької верхньопалеолітичної традиції. *VITA ANTIQUA* 15.

References

Halushko, K., Lobanova, M. 2024. Special Status of Cultural Heritage Objects During Armed Conflicts: a comparative analysis of Dubrovnik and Odesa experience. *VITA ANTIQUA* 15.

Husak, A. 2024. «Traditional» Archaeological Drawing: future relic or necessity. *VITA ANTIQUA* 15.

Diachenko, A. 2024. Ceramics from the Andriivka settlement: new approaches to the preservation of archaeological material. *VITA ANTIQUA* 15.

Diachenko, A., Tyshechko, T. 2024. Reconstruction of Slavic lifestyle through full-scale modeling. *VITA ANTIQUA* 15.

Yeredenko, L.I. 2024. Photogrammetry. Practical Applications in Archaeology: scientific and public perspectives. *VITA ANTIQUA* 15.

Moroko, A.O. 2024. Legal and Regulatory Aspects of Archaeological Heritage Protection in Contemporary Ukraine: general overview and opportunities for improvement. *VITA ANTIQUA* 15.

Pistruil, I.V., Syzov, M.G. 2024. Archaeological research and the problem of protection of archaeological objects (on the example of Stone Age sites of Odesa region). *VITA ANTIQUA* 15.

Ryzhov, S.M., Tysliuk, V.V. 2024. Cognitive possibilities of studying pigments on stone artifacts. *VITA ANTIQUA* 15.

Rudenko, S.V. 2024. Settlements and hillforts of Zarubynets culture in Cherkasy region. *VITA ANTIQUA* 15.

Sokolovska, A. 2024. Artificial Intelligence and Prospects for its Use in the Study of Upper Palaeolithic Rock Art. *VITA ANTIQUA* 15.

Shydlovskiy, P.S., Gladkikh, M. 2024. Peculiarities of spatial behavior among bearers of the Mezhyrichian Upper Palaeolithic tradition. *VITA ANTIQUA* 15.

To Know is to Preserve (Instead of Foreword)

Pavlo Shydlovskyi, Anastasiia Diachenko

Dear friends and colleagues!

You are currently holding in your hands the latest edition of the annual almanac *VITA ANTIQUA*, published by the Department of Archaeology and Museum Studies at Taras Shevchenko National University of Kyiv in collaboration with the Center for Paleoethnological Research. This year's edition is particularly special, as it coincides with two significant anniversaries: the 190th anniversary of the founding of St. Volodymyr Kyiv University and the 80th anniversary of the Department of Archaeology and Museum Studies.

At the same time, 10 years ago, Russia started a bloody war against Ukraine and brutally occupied part of our territories, violating all norms of international law. It proved that the sovereignty of other states and human rights mean nothing to them. Living in a state of war has inevitably impacted scientific and educational processes, not to mention the personal lives of each of us. We live in a state of constant stress, fully aware that events on the frontline directly influence civil society, scientific endeavors, and educational activities here in the rear.

Being a teacher and scientist during wartime means:

- having a scientific conference on the destruction of cultural heritage abruptly interrupted by a massive rocket attack on Kyiv;
- witnessing friends and colleagues sacrifice their health and lives so that we can continue imparting knowledge to the next generation through lectures;
- organizing the expedition, despite the fact that some of the Ukrainian archaeologists are in the army;
- engaging with the personal challenges of your students, knowing which cities they've come from and that their relatives are either fighting or have been injured;
- teaching anthropology while steadfastly believing in the triumph of humanity, despite the harsh realities of degradation and dehumanization.

Despite everything, over these ten years, we have grown more united and empathetic toward our friends, colleagues and students.

For the archaeological, museological, and preservationist community, this period has been one of immense challenges. The individual scientific interests of researchers have been overshadowed by a collec-

tive concern for the state of cultural heritage and the urgent need to protect sites during a full-scale war. Public and scholarly initiatives aimed at preserving monuments and monitoring the impact of war on cultural values have grown into a wide array of projects and organizations capable of mobilizing significant resources to document crimes against cultural and natural heritage. After the initial shock of witnessing the scale of looting and destruction of cultural objects, the current situation demands a rational and proactive approach to heritage preservation. The preservation of historical and cultural heritage has been officially recognized as a priority in thematic areas and scientific and technical developments, as outlined in the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 9, 2023, No. 463.

In response, significant attention has recently been devoted to advancing methodologies in the field of archaeological recording—from the use of space technologies to traditional methods of documenting archaeological information and culturally attributing materials. Ukrainian archaeology and museology have rapidly embraced modern global trends and technologies for preserving and processing culturally and scientifically significant data. Modern digital technologies, particularly in the realm of remote analysis of objects and artifacts, have been actively integrated into archaeological and museum subdisciplines. This approach goes beyond a simple pursuit of easy solutions or striking visualizations. In situations where collections or entire archaeological sites face the imminent risk of loss, the ability to digitally record relevant information has become a powerful tool for preserving cultural heritage and disseminating this knowledge to the world.

In response to the challenges facing our community during these difficult times, the Scientific School «Objects of Cultural Heritage: detection, research, preservation» was established at Taras Shevchenko National University of Kyiv in October 2023. The School was initiated by a dedicated team of specialists, bringing together experts from the De-

partment of Archaeology and Museum Studies of the Faculty of History, Archaeology Museum of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, the Interdepartmental Laboratory of Archaeology and Ethnography, and the Center for Paleoethnological Research. These specialists have long been engaged in research focused on the discovery, study, and preservation of Ukraine's cultural heritage.

In alignment with the main development directions of the University, the Scientific School «Objects of Cultural Heritage: detection, research, preservation» aims to:

- integrate the results of its research and monument preservation developments into the educational process;
- conduct its own research and implement innovations in the identification, study, and preservation of cultural heritage objects;
- engage in international cooperation to address scientific issues related to the research and preservation of cultural heritage;
- promote informatization in the scientific process by creating databases, employing remote and non-invasive methods for studying monuments, and digitizing cultural assets;
- foster the concept of cultural heritage as a universal social value;
- popularize monument preservation activities and inform the public about the specific challenges and issues related to cultural heritage preservation in Ukraine and beyond.

The Scientific School facilitates the dissemination of new scientific facts and theories, showcases its own research achievements, and engages students, master's candidates, and postgraduate students in scientific activities through publications in scientific journals, the *VITA ANTIQUA* almanac, and the organization of conferences, seminars, and roundtables.

Representatives of the Scientific School serve as experts and initiators in the adoption of new regulatory documents and the improvement of current

provisions. They actively participate in organizations and expert councils such as ICOM-Ukraine, the European Association of Archaeologists, the NGO Union of Archaeologists of Ukraine, the Protective Archaeological Service of Ukraine, the Expert Commission on Cultural Heritage Accounting at the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine, and the Qualification Council for Archaeological Research Documentation, among others. The School's scientific activities are conducted in close collaboration with the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine, the Ukrainian State Institute of Cultural Heritage of the MCIP of Ukraine, the National Museum of the History of Ukraine, and various domestic and international scientific institutes and leading universities.

Among the main development directions for the Scientific School over the next five years, considering its founders and partners, the following priorities are defined:

- **Continuation of Monument Preservation Studies:** This includes the identification and registration of cultural heritage objects on the State Register of Immovable Monuments of Ukraine and documenting the loss of objects or their parts due to the large-scale aggression of the Russian Federation.
- **Conducting Scientific Research:** This involves studying site assemblages and individual objects, conducting archaeological surveys, and performing stationary excavations of discovered archaeological sites.
- **Systematization and Digitization of Museum Collections:** Scientific descriptions and systematization of museum collections at the Archaeological Museum of Taras Shevchenko National University of Kyiv, digitization of unique finds, and creation of electronic catalogues. The School will also provide museological consultations to other museums, both within and outside the University system.
- **Strengthening Partnerships:** Close cooperation with institutions such as the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine, the Ukrainian State Institute of Cultural Heritage of the MCIP of Ukraine, the National Museum of the History of Ukraine, and other scientific institutions will facilitate the exchange of experience, resources, and access to unique collections. The School aims to expand collaboration with international organizations, foreign scientific institutes, and leading universities through joint research and publishing activities.
- **Application of Modern Technologies:** The School will implement advanced technologies in research and preservation, including digital technologies, virtual reality, remote and non-invasive methods for recording and analysing cultural heritage objects, in collaboration with partners.
- **Involvement of Young Researchers:** The School, in partnership with others, will create opportunities for young scientists by seeking and providing grants, scholarships, and publication opportunities, fostering the development of a new generation of highly qualified specialists.
- **Publications and Dissemination of Results:** Research results will be published in scientific journals, and the School will organize international conferences and popularization events to raise public awareness of cultural heritage preservation.
- **Active Participation in Public Life:** The School and its partners will engage actively in public life, influencing decision-making in cultural heritage conservation, consulting with government bodies, and participating in public initiatives. Efforts will be made to enhance the image of the School, the University, and partner organizations as leaders in cultural heritage preservation through media cooperation and popularization activities.

Considering the outlined activities of the Scientific School for 2024-2029, this collection of articles focuses on methods for recording and monitoring

archaeological objects. We find it particularly noteworthy that many contributors to this almanac are students and early-career researchers who are just beginning their scientific careers.

This collection begins with **Alina Moroko's** article, «*Legal and Regulatory Aspects of Archaeological Heritage Protection in Contemporary Ukraine: general overview and opportunities for improvement*». In this piece, the author explores the legal framework surrounding archaeological heritage protection, analyses issues related to the state registration of archaeological sites, and suggests potential improvements to monument protection legislation. A key conclusion drawn from the author's analysis of international legislative practices is the need to shift from protecting individual sites to preserving cultural landscapes, where archaeological objects are integral components (Moroko 2024).

The article «*Special Status of Cultural Heritage Objects During Armed Conflicts: a comparative analysis of the experience of Dubrovnik and Odesa*» by **Kateryna Halushko** and **Maria Lobanova** further explores the preservation of cultural heritage in contemporary Ukraine. It examines the roles of international and state organizations during armed conflicts and in post-war reconstruction. The authors analyze how UNESCO World Heritage status affects these efforts, with a focus on the Croatian War for Independence and the Russian-Ukrainian war (Halushko, Lobanova 2024).

Inclusion of objects in the State Register of Immoveable Monuments and the implementation of site preservation measures require mapping and cultural-chronological attribution of archaeological sites. The chapter «*Spatial Archaeology*» in this almanac addresses these issues, focusing on the geographical and topographic aspects of archaeological sites, particularly Stone Age sites.

Ihor Pistruil and **Mykhailo Syzov's** article, «*Archaeological Research and the Problem of Protection of Archaeological Objects: the case of Stone Age sites in the Odesa region*», discusses the localiza-

tion of sites in the Odesa region (Pistruil, Syzov 2024). **Pavlo Shydlovskyi** and **Mykhailo Gladkikh's** article, «*Peculiarities of spatial behaviour among bearers of the Mezhyrichian Upper Palaeolithic tradition*», uses spatial analysis of Upper Palaeolithic Mezhyrichian culture sites to reconstruct the behavioral patterns of Eastern Epigravettian hunters (Shydlovskyi, Gladkikh 2024). The section on spatial archaeology concludes with **Sofia Rudenko's** work, «*Settlements and Hillforts of the Zarubynets Culture in the Cherkasy Region*», which explores the distribution, topographic features, chronology, and classification of sites from the Middle Dnieper local variant of the Zarubynets culture (Rudenko 2024).

The next section, «*Methods of Studying Artifacts*», focuses on the analysis of archaeological finds and collections. The chapter opens with a review by **Serhii Ryzhov** and **Victoria Tysliuk**, which explores the potential of studying pigments on stone artifacts. The authors emphasize the importance of using modern non-invasive methods to uncover the nuances of ancient technologies (Ryzhov, Tysliuk 2024). The next article is by **Anastasiia Diachenko**, titled «*Ceramics from the Andriivka Settlement: New Approaches to the Preservation of Archaeological Material*», in which the author presents the results of processing a collection of Trypillian ceramic artifacts from the Andriivka settlement, including the digitization of individual vessels and clay figurines to provide access to a wide range of researchers, students, and interested individuals (Diachenko 2024). In **Anastasia Husak's** article, «*'Traditional' Archaeological Drawing: future relic or necessity*», the author argues for the continued relevance of archaeological drawing as a vital method of recording. Husak highlights the cognitive, scientific, and educational functions of graphic representations of archaeological objects (Husak 2024). The next article is by **Anastasiia Diachenko**, titled «*Ceramics from the Andriivka Settlement: New Approaches to the Preservation of Archaeological Material*», in which the author presents the results of processing a collection of Trypillian ceramic artifacts from the An-

driivka settlement, including the digitization of individual vessels and clay figurines to provide access to a wide range of researchers, students, and interested individuals (Diachenko 2024). **Liubov Yeredenko's** article, «*Photogrammetry. Practical Applications in Archaeology: scientific and public perspectives*» which concludes the thematic section, discusses the use of modern digitization and visualization techniques in archaeology. The work highlights the application of 3D scanning for the preservation of the Kytaiv archaeological assemblage, demonstrating its effectiveness in creating metrically and visually accurate models, as well as in public engagement efforts (Yeredenko 2024). The thematic section concludes with **Alisa Sokolovska's** article «*Artificial Intelligence and the Prospects for Its Use for the Study of Upper Palaeolithic Rock Art*». The author reflects on the possibilities of modern technologies in the field of interpretation of prehistoric culture and the use of such tools as AI for a deeper understanding of the behavioural and worldview aspects of Upper Paleolithic people's life (Sokolovska 2024).

The chapter «Experimental Archaeology» features the article by **Anastasia Diachenko** and **Tymur Tyshechko** titled «*Reconstruction of Slavic Lifestyle through Full-Scale Modeling*». This work highlights the role of experimentation and modeling in contemporary Ukrainian and global archaeology. It reviews the historiography of the topic and examines the practical experience of reconstructing various elements of daily life in ancient times. Using the creation of models of heating devices as an example, the authors reveal insights into the spatial organization of settlements, technologies, and daily life during the Ancient Rus' period (Diachenko, Tyshechko 2024).

We hope that this almanac will engage both professionals in the fields of archaeology and monument studies, as well as a wide range of readers who are passionate about the preservation of Ukraine's cultural and natural heritage!